

UDK 343.24

343.61

343.712

343.346.5

Primljeno 1. listopada 2004.

Stručni članak

Damir Kos*

**ZAKONSKA I SUDSKA POLITIKA KAŽNJAVANJA
ŽUPANIJSKIH SUDOVA U REPUBLICI
HRVATSKOJ
- ubojstvo, razbojništvo i teško djelo
protiv sigurnosti javnog prometa -**

Članak se bavi pitanjem sudske i zakonske politike kažnjavanja počinitelja kaznenih djela ubojstva, razbojništva i teškog djela protiv sigurnosti javnog prometa u dva razdoblja, tj. od 1992. do 1997. i od 1998. do 2002. godine. Za analizu tih kaznenih djela obrađeno je 277 pravomoćno okončanih predmeta u kojima su sudovi donijeli osuđujuće presude, a predmeti su bili na rješavanju u drugom stupnju pred Vrhovnim sudom Republike Hrvatske. Autor uočava rasprostranjenost kaznenih okvira, koja se kreće u donjim granicama zapriječene kazne, te posebno primjenu odredaba o ublažavanju kazne ispod posebnog minimuma, s posebnim osvrtom na postupanje sudova pri utvrđivanju olakotnih i otegotnih okolnosti u procesu individualizacije kazne pojedinom počinitelju kaznenog djela. Posebna pažnja posvećena je ublažavanju kazne ispod posebno propisanih okvira za pojedino kazneno djelo, razlikujući primjenu zakonom propisanih instituta kao osnova za ublažavanje kazne i tzv. fakultativnog sudskog ublažavanja kazne. Cjelovitost analize moguće je sagledati tek uvidom u tablice priloga uz ovaj članak. Autor prepoznaje razliku između tzv. zakonske i sudske politike kažnjavanja.

Zakonom propisana kazna nužna je sastavnica pravne norme koja određeno ponašanje označava kao kazneno djelo. Kazne, kako ih određuje zakonodavac, predstavljaju okvir zaprječivanja određenih apstraktnih ponašanja, koja taj isti zakonodavac prepoznaje i određuje kao nedopuštena.

Nakon što u zakonom propisanom sudskom postupku bude utvrđeno da je određena osoba svojim aktivitetom ili propuštanjem ostvarila bitna obilježja određene apstraktne norme koja predstavlja opis kaznenog djela te utvrdi li sud da postoje uvjeti za njezino kažnjavanje, pristupa procesu individualizacije

* Damir Kos, sudac Vrhovnog suda Republike Hrvatske, dopredsjednik Hrvatskog udruženja za kaznene znanosti i praksu.

kazne i njezina izricanja. U tome procesu zadaća je suda da u kaznenim okvirima, kako mu ih je postavio zakonodavac, odmjeri kaznu za koju nalazi da je primjerena svim okolnostima kako samog počinjenog kaznenog djela koje je optuženik počinio, tako i okolnostima osobe počinitelja kaznenog djela. Proces individualizacije kazne, ako nije najsloženiji, svakako je jedan od složenijih procesa u suđenju.

Kako je zakonski opis kaznenog djela apstraktni opis mogućih nedopuštenih ponašanja, tako je i kazna koja je nužna sastavnica apstraktni prijekor prema potencijalnom počinitelju kaznenog djela.

Kazna koju odmjerava sud morala bi biti odraz količine društvenog prijekora koju utvrđuje sud za određeno ponašanje upravo individualno određenoj osobi. U tom procesu individualizacije kazne i njezina odmjeravanja počinitelju kaznenog djela sud je ograničen kaznenim okvirima kako ih je propisao zakonodavac, i to onaj isti koji je i određeno postupanje označio kaznenim djelom.

U procesu suđenja dokazima moraju biti potkrijepljena utvrđenja suda o činjenicama u odnosu na krivnju i svrstavanje određenog aktiviteta ili propuštanja dužnog aktiviteta pod apstraktni opis kaznenog djela. I za proces individualizacije kazne sud je dužan utvrditi s izvjesnošću okolnosti o kojima ovisi "količina kazne" izabrane iz raspona zaprijećenog, za koju sud smatra da je odgovarajuće individualizirana.

Stalni je prijekor u javnosti između zakonske kaznene politike prema određenim kaznenim djelima i kazni koje sudovi odmjeravaju u suđenju, individualizirajući kaznu osobnim svojstvima počinitelja kaznenog djela i okolnostima samog kaznenog djela. Prisutno je razmišljanje da je kaznena politika kako ju je propisao zakonodavac daleko stroža nego kazne koje sudovi odmjeravaju u postupku suđenja.

Bez posebne analize, takvo razmišljanje moguće je podvrći kritici već i s obzirom na okolnost da sam zakonodavac ne određuje kazneni okvir za svako kazneno djelo samo u posebnom dijelu kaznenog zakonodavstva, u kojem su navedena kaznena djela sa zaprijećenim kaznama. Zakonske kaznene okvire nužno je promatrati cjelovito, sagledavajući ih i u svjetlu posebnih normi u općem dijelu kaznenog zakonodavstva. Upravo u tim normama, koje su najširoj javnosti često nepoznate, sudovi nalaze prostor za cjeloviti postupak individualizacije kazne određenom počinitelju kaznenog djela. Naravno, sud je u kaznenom postupku dužan utvrditi i u presuđenju valjano obrazložiti sve okolnosti kojima se rukovodio kada je određenom počinitelju, osuđujući ga na kaznu, samom kaznom išao izvan okvira koje je zakonodavac, kao apstraktni prijekor, propisao uz sam opis kaznenog djela.

Prema tome, sudske kazne, tj. sudska kaznena politika nikada ne može biti jest odraz arbitarnosti suca koji sudi u određenom predmetu. U procesu individualizacije kazne on je dužan kretati se u okvirima koje mu je propisao zakonodavac, ali okvirima i iz posebnog dijela Kaznenog zakona i s mogućnošću

korištenja odredaba općeg dijela Kaznenog zakona. Odluka suda o kazni uvijek mora biti donesena na temelju činjenica utvrđenih potrebnim dokazima provedenim u kontradiktornom postupku.

Kada govorimo o mogućnostima suca da počinitelja kaznenog djela osudi na blažu kaznu od one koja je ona propisana uz određeno kazneno djelo, nužno je razlikovati mogućnost blažeg kažnjavanja¹, pa i oslobađanja od kazne², kako su one propisane uz institute općeg dijela Kaznenog zakona, od mogućnosti blažeg kažnjavanja³, pa i oslobađanja od kazne⁴, kako su one propisane posebnim dijelom Kaznenog zakona uz određena kaznena djela.

Tek sagledavajući sve te mogućnosti može se određenije govoriti o problematici iskorištenosti kaznenih okvira u sudskoj kaznenoj politici u odnosu prema zakonskoj kaznenoj politici te dati i odgovore postoji li među njima nesklad.

Kolika je stvarna iskorištenost kaznenih okvira u procesu suđenja za pojedina kaznena djela te na koji način sudovi obrazlažu svoju odluku u procesu individualizacije kazne, tj. zbog čega se odlučuju upravo za određenu mjeru kazne u rasponu kaznenih okvira, predmet je moga daljnjeg razmatranja. U svome radu obradio sam

1. osnovno kazneno djelo ubojstva iz čl. 34. (35.) st. 1. KZ RH odnosno iz čl. 90. KZ,
2. kazneno djelo razbojništva iz čl. 127. (132.) KZ RH odnosno iz čl. 218. st. 2. KZ i
3. teško djelo protiv sigurnosti javnog prometa iz čl. 161. (168.) st. 2 KZ RH.

U svome radu ograničio sam se na neka od kapitalnih i najčešćih kaznenih djela u kojima je u prvom stupnju postupao neki od županijskih sudova, a drugostupanjsku kontrolu provodio je Vrhovni sud Republike Hrvatske.

Analiza u tim predmetima izvršena je za dva povezana razdoblja, i to prvo razdoblje od 1993. do 1997. godine i drugo razdoblje od 1998. do 2002. godine. Iznimka je jedino analiza za kazneno djelo pod nazivom teško djelo protiv sigurnosti javnog prometa. Naime, izmjenama kaznenog zakonodavstva od 1.

¹ Blaže kažnjavanje u slučajevima kada postoje uvjeti za primjenu normi iz čl. 25. st. 3. KZ; čl. 29. st. 3. KZ; čl. 33. st. 2. KZ; čl. 38. st. 1. KZ; čl. 42 KZ; čl. 46. st. 2. KZ.

² Oslobađanje od kazne kada postoje uvjeti za primjenu normi iz čl. 29. st. 3. KZ; čl. 33. st. 3. KZ; čl. 34. st. 1. KZ; čl. 36. st. 4. KZ; čl. 37. st. 3. KZ; čl. 59. KZ.

³ Blaže kažnjavanje kada je utvrđeno počinjenje kaznenog djela pod uvjetima iz čl. 299. st. 4. KZ; čl. 358. KZ; čl. 364. st. 5. KZ; čl. 367. st. 6. KZ.

⁴ Oslobađanje od kazne kada su dokazane okolnosti predviđene u čl. 125. st. 3. KZ; 152. st. 3. i 4. KZ; čl. 173. st. 8. KZ; čl. 187. st. 3. KZ; čl. 199. st. 3. KZ; čl. 210. st. 3. KZ; čl. 216. st. 4. KZ; čl. 279. st. 7. KZ; čl. 303. st. 4. KZ; čl. 306. st. 3. KZ; čl. 317. st. 4. KZ; čl. 318. st. 4. KZ; čl. 358. KZ; čl. 364. st. 5. KZ.

siječnja 1998. to je djelo, s obzirom na izmjenu zapriječene kazne, prešlo u prvostupanjsku nadležnost općinskih sudova, tako da Vrhovni sud Republike Hrvatske više nije mogao postupati u tim predmetima kao drugostupanjski.

U istraživanju za svako kazneno djelo i za svaku godinu analizirano je po 10 predmeta (s izminkom za 1993. godinu za kazneno djelo ubojstva za koje je obrađeno 24 predmeta i kazneno djelo razbojništva za koje je obrađeno 20 predmeta) koji su u povodu osuđujućih presuda bili na rješavanju pred Vrhovnim sudom Republike Hrvatske.

Izbor predmeta koji su obrađivani počeo je pregledom spisa predmeta za svaku godinu redom njihova zaprimanja na Vrhovnom sudu Republike Hrvatske, neovisno o terminu njihova rješavanja u tijeku te kalendarske godine. Ako je u nekom spisu predmeta bilo više suoptuženika za kazneno djelo koje je predmet promatranja ili se radilo o počinjenju više kaznenih djela istog počinitelja, koja su predmet istraživanja, za analizu je izabrano samo jedno od kaznenih djela, i to samo kod jednog od suoptuženika, sve kako bi se dobila veća rasprostranjenost uzorka, kako s obzirom na teritorij na kome je suđeno, tako i s obzirom na sastav suda koji je postupao u drugom stupnju⁵. (Vidi prilog.) U ovom istraživanju obrađeno je ukupno 277 spisa predmeta iz kojih je obrađivana prvostupanjska i drugostupanjska presuda, i to u odnosu na izrečene kazne te obrazloženje procesa individualizacije kazne.

Kako se vidi iz tablica u prilogu, za analizu je korišten podatak o kazni koja je pravomoćno izrečena.

Za obrazlaganje procesa individualizacije kazne korišteno je sedam temeljnih odrednica koje su tretirane i kao olakotne i kao otegotne okolnosti. To su:

1. stupanj krivnje,
2. pobude iz kojih je djelo počinjeno,
3. jačina ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra,
4. okolnosti počinjenja kaznenog djela,
5. okolnosti počiniteljeva života prije počinjenja kaznenog djela,
6. okolnosti počiniteljeva života nakon počinjenja kaznenog djela,
7. ostale okolnosti prema utvrđenjima suda.

Od okolnosti počiniteljeva života nakon počinjenja kaznenog djela posebno je promatrano:

⁵ Posebno zahvaljujem na vrijednom radu sudačkim pripravnicima Županijskog suda u Zagrebu Nini Gumzej i Općinskog suda u Zagrebu Vladimiru Dimanovskom. Značajan je njihov veliki trud koji su uložili na prikupljanju podataka iz spisa predmeta i njihovom razvrstavanju u zadane tablice prema traženim podacima. Bez njihova rada analiza i obrada ove teme, u odnosu na predmete za kaznena djela u kojima je Vrhovni sud Republike Hrvatske postupao kao drugostupanjski, gotovo i ne bi bila moguća.

- 6.1. kajanje i priznanje počinitelja kaznenog djela,
- 6.2. odnos prema oštećeniku nakon počinjenja kaznenog djela,
- 6.3. okolnost naknade štete oštećeniku.

Kako je uvodno navedeno, često se počinitelju kaznenog djela ublažava kazna ispod granice propisane u posebnom dijelu Kaznenog zakona za određeno kazneno djelo. Osnova za takvo ublažavanje može biti zakonska osnova ili/i odluka suda kada smatra da se svrha kažnjavanja može postići i blažom kaznom od propisane, ali samo pod uvjetom utvrđenja posebno izraženih olakotnih okolnosti.

Analizirajući sudske presude, uočljiva je praksa sudova da utvrđene olakotne okolnosti u svojoj ukupnosti tretiraju kao “posebno izražene olakotne okolnosti”, a samo u manjem broju slučajeva to se ublažavanje obrazlaže nekim novim okolnostima koje već nisu bile tretirane kao olakotne. Stoga je i u analizi promatranih spisa predmeta tablični prikaz obrazloženja okolnosti kojima se sud rukovodio prilikom ublažavanja kazne ispod posebnog minimuma razvrstan u tri kategorije:

- A) utvrđenje postojećih olakotnih okolnosti u svojoj ukupnosti kao posebno izraženih olakotnih okolnosti,
- B) zakonska osnova ublažavanja,
- C) neke nove okolnosti kao posebno izražene olakotne okolnosti.

U odnosu na iskorištenost kaznenih okvira za ova kaznena djela, kao osnova za provjeru tipičnosti uzorka koji je obrađivan korišteni su podaci Državnog zavoda za statistiku u odnosu na ista kaznena djela koja su predmet moje obrade, kao i ranije naznačena razdoblja, s rasponima kazni kako ih obrađuje sam Zavod.

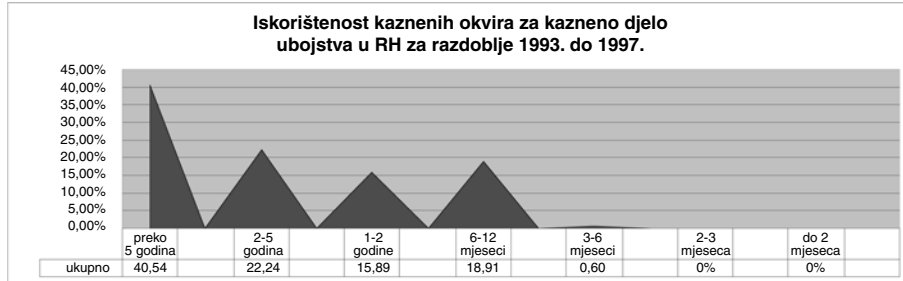
1. KAZNENO DJELO: UBOJSTVO

1.1. Razdoblje 1993. – 1997.

1.1.1. Iskorištenost kaznenih okvira za kazneno djelo ubojstva (čl. 34. st. 1. KZ RH)

Za kazneno djelo ubojstva iz čl. 34. (35.) st. 1. KZ RH u ovom razdoblju zakonodavac je predvidio raspon mogućih kazni od najmanje pet godina, što znači da je maksimum određen općim dijelom kaznenog zakonodavstva, i to čl. 35. (38.) st. 1. OKZ RH, u trajanju od petnaest godina.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, iskorištenost kaznenih okvira za to kazneno djelo izražena u postotku osuđenih za to djelo i prema rasponima kako ih je obrađivao Državni zavod za statistiku vidi se iz grafikona.

Za istih tih pet godina od 1993. do 1997., kako je uvodno rečeno, analizirani su spisi predmeta na Vrhovnom sudu. Za to razdoblje ukupno su pregledana i analizirana 66 spisa. Zbirni prikaz iskorištenosti kaznenih okvira vidljiv je iz grafikona.

Iskorištenost kaznenih okvira za kazneno djelo ubojstva u razdoblju 1993.-1997. u pravomoćno okončanim osuđujućim presudama koje su bile predmet istraživanja:

		1993.	1994.	1995.	1996.	1997.	UKUPNO
A	Ukupno osuđenih osoba u Republici Hrvatskoj	16.827	17.334	14.386	13.328	12.390	2.337
B	Ukupno osuđenih u RH za ubojstvo	173	170	113	102	107	665
	% od A	1,02	0,98	0,78	0,75	0,86	0,89
C	Obradeno predmeta	11+11p* +2pgno	4+7p* + 1pgno**	5+5p*	6+4p*	5+5p*	31+32p* + 3pgno
	% od C	13,87	7,05	8,84	9,80	9,34	9,92
D	više od 10 godina	0	2	0	1	0	3
E	5 do 10 godina	9+1p*	2+1p*	5	3	5	24+2p*
F	2 godine do 5 godina	2+4p*+ 2pgno**	2p*	0	2+2p*	2p*	4+10p*+ 2pgno**
G	1 do 2 godine	6p*	4p*+ 1 pgno**	5p*	2p*	3p*	20p*+ G 1pgno**
H	6 do 12 mjeseci	0	0	0	0	0	0
I	3 mj. do 6 mj.	0	0	0	0	0	0
J	2 do 3 mjeseca	0	0	0	0	0	0
K	do 2 mjeseca	0	0	0	0	0	0
L	OD TOGA KAZNA UVJETOVANA		1				1

Komparativni tablični prikaz tih izvorišnih podataka za razdoblje 1993.-1997.

	ukupno VSRH	ukupno RH
Preko 5 godina	43,94%	40,54%
2 godine – 5 godina	24,24%	22,24%
1-2 godine	31,81%	15,89%
6-12 mjeseci	0	18,91%
3 mjeseca - 6 mjeseci	0	0,60%
2-3 mjeseca	0	0
Do 2 mjeseca	0	0

* Kazneno djelo u pokušaju.

** Kazneno djelo u prekoračenju granica nužne obrane.

Iz tih pokazatelja uočljiva je bliskost rasprostranjenosti kaznenopravnih okvira za kazneno djelo ubojstva u istraživanom razdoblju prema podacima Državnog zavoda za statistiku i onih konkretnih predmeta koji se istražuju.

Uočljiva je sličnost podataka o izrečenoj kazni zatvora kada se ona kreće u granicama od pet ili više godina. Naime, razlika u promatranoj grupi predmeta i općim podacima iznosi svega 3,4%. Također, značajnu grupu podataka čine oni koji se odnose na izrečenu kaznu zatvora u trajanju od dvije do pet godina izrečene kazne zatvora, kod kojih je razlika svega 2,00 %, što su sve statistički zanemarive razlike.

Već na temelju tih podataka uočljivo je da su sudovi za kazneno djelo ubojstva u više od 50 % slučajeva presuđenja posezali za mogućnostima ublažavanja kazne zatvora ispod posebnog minimuma, tj. ispod 5. godina zatvora, koja je kazna kao minimalna zapriječena uz opis kaznenog djela ubojstva. Taj podatak sukladan je kako s obzirom na teritorij Republike Hrvatske, tako i s obzirom na ciljano skupinu predmeta u promatranom razdoblju.

Upravo komplementarnost tih rezultata daje prostor za zaključivanje i o komplementarnosti okolnosti istaknutih u obrazloženjima presuda, kojima su se sudovi koristili pri donošenju odluke o izboru visine kazne zatvora, tj. u procesu njezine individualizacije, pa i u odlučivanju o ublažavanju kazne ispod posebnog minimuma.

1.1.2. Okolnosti kojima se sud rukovodio u postupku individualizacije kazne za kazneno djelo ubojstva (čl. 34. st. 1. KZ RH)

Kako je uvodno istaknuto, za analizu ovog segmenta sudskih presuda korišteni su upitnici s pitanjima koja svoje izvorište nalaze upravo u normama Kaznenog zakona koje određuju primjerima o čemu sudovi moraju voditi brigu kad odmjeravaju kaznu počinitelju kaznenog djela.

Za ciljano razdoblje, kako je istaknuto, obrađena su 66 spisa predmeta i evo kako izgleda tablični prikaz obrazloženja sudova za odmjeravanje upravo određene mjere kaznenopravne sankcije:

Obrazloženje okolnosti izbora vrste i mjere sancije	Stupanje krivnje		Olakotne	42
			Otegotne	3
	Pobude iz kojih je kazneno djelo počinjeno		Olakotne	1
			Otegotne	3
	Jačina ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra		Olakotne	1
			Otegotne	6
	Okolnosti počinjena djela		Olakotne	36
			Otegotne	29
	Okolnosti počiniteljeva života prije djela		Olakotne	140
			Otegotne	24
	Okolnosti počiniteljeva života nakon počinjenja djela		Kajanje i priznanje	
			Olakotne	9
			Otegotne	1
			Odnos prema oštećeniku	
	Ostalo		Olakotne	1
Otegotne			0	
Ostalo		Olakotne	0	
		Otegotne	0	
Ostalo		Olakotne	28	
		Otegotne	9	

Ovaj tablični prikaz daje podatke da su se sudovi za izricanje kazni zatvora, kako se to vidi iz prethodnih podataka, u procesu individualizacije kazni u 66 predmeta koristili ukupno sa 333 okolnosti za koje su našli da su olakotne ili otegotne, bilo na strani samog počinitelja kaznenog djela ili u karakteristikama samog kaznenog djela koje je osuđena osoba počinila.

Od toga broja pretežit broj odnosi se upravo na olakotne okolnosti, i to ukupno 258 utvrđenih, dok je samo za 75 utvrđenih okolnosti sud utvrdio da su otegotne. Iako naizgled djeluje da su sudovi u procesu individualizacije kazne utvrđivali mnogobrojne okolnosti, postave li se ti podaci u korelaciju s brojem spisa koje se istraživalo, rezultati daju drugačije zaključke.

Naime, po pojedinom od 66 promatranih spisa u kojima je donesena pravomoćna osuđujuća presuda, s kaznama kako se vidi iz prethodnih grafikona, sudovi su u procesu individualizacije kazne utvrđivali tek 3,9 olakotnih okolnosti i 1,13 otegotnih okolnosti.

Kako se iz prethodnih navoda vidi, izrečene se kazne u više od 50% kreću ispod zapriječene kazne za kazneno djelo ubojstva, tj. ispod pet godina. Zato je razumljiv podatak da je pretežiti broj utvrđenih okolnosti upravo olakotnih, i to, kako je najviše vidljivo, onih koje se odnose na osobu počinitelja kaznenog djela i okolnosti njegova života prije počinjenja kaznenog djela.

Pojedine utvrđene olakotne okolnosti u ovoj kategoriji vide se u tablici iz posebnog priloga (vidi prilog 1.1.3. do 1.1.8.), no nalazim potrebnim istaknuti da je za 30 počinitelja tog kaznenog djela utvrđeno da su do sada neosuđivane osobe; čak 21 počinitelju kao olakotna okolnost utvrđena je njegova životna

dob (bilo da je riječ o starijoj ili mlađoj životnoj dobi), dok su obiteljske prilike u najširem smislu tretirane kao olakotna okolnost u 34 slučaja. Kako se radi o razdoblju koje je u jednom vremenskom razmaku karakterizirao Domovinski rat, kod 17 počinitelja kaznenog djela sudjelovanje u Domovinskom ratu tretirano je kao olakotna okolnost.

Istodobno u odnosu prema promatranom broju predmeta najviše otegotnih okolnosti sud utvrđuje za okolnosti počinjenja kaznenog djela, čak 36, i ponovo okolnosti počiniteljeva života u vremenu prije počinjenja kaznenog djela.

Analiziraju li se u tim kategorijama otegotne okolnosti, uočljivo je da način izvršenja kaznenog djela, odlučnost i upornost pri izvršenju kaznenog djela i beznačajnost ili izostanak povoda ukupno participira kod 17 počinitelja kao otegotna okolnost, a s obzirom na prijašnji život uočljivo je da je čak 20 počinitelja tog najtežeg kaznenog djela u specijalnom ili općem povratu, odnosno da su bili prije prekršajno kažnjavani. Unatoč tako velikom broju povrata, bilo općeg ili specijalnog, izrečene kazne, kako se vidi iz prethodnih prikaza, ne korespondiraju s tom okolnošću. Uz takav broj počinitelja kojima je povrat utvrđen kao otegotna okolnost te istodobno čak 37 osuđenih ispod posebnog minimuma zapriječene kazne, bilo bi očekivati da takva sankcija bude obrazložena s više olakotnih okolnosti, a njihov je broj u pojedinom spisu oko 4.

U odnosu prema stupnju krivnje uočljivo je da su sudovi kod čak 29 počinitelja utvrdili da je riječ o osobama koje su bile bitno smanjeno uračunljive te kod još 9 počinitelja da je uračunljivost bila smanjena. Iako je bitno smanjena uračunljivost jedna od zakonskih osnova ublažavanja kazne, sudovi se u promatranj grupi predmeta tom okolnošću uopće nisu koristili kao mogućnošću za ublažavanje kazne, premda je kazna ublažavana ispod posebnog minimuma u čak 56% obrađenih predmeta.

1.1.3. Ubilažavanje kazne ispod posebnog minimuma za kazneno djelo ubojstva (čl. 34. st. 1. KZ RH)

Uočljivo je da su se sudovi za čak 37 osuđenih osoba od promatrane grupe odlučili za ubilažavanje kazne ispod posebnog minimuma. Ubilažene kazne kreću se u rasponu od 1 do 2 godine u 21 promatranom slučaju, a od 2 godine do 5 godina u 16 promatranih slučajeva.

Također, uočljivo je da je u promatranj skupini predmeta u čak 32 predmeta pravomoćna presuda donijeta za kazneno djelo ubojstva u pokušaju, a u 3 slučaja radilo se o kaznenom djelu ubojstva počinjenog u prekoračenju granica nužne obrane.

Upravo taj raspored daje djelomičan odgovor i na korištenje mogućnosti za izricanje kazne ispod posebnog minimuma. Naime, kazna nije ubilažena ispod

posebnog minimuma u samo 2 slučaja počinjenja kaznenog djela ubojstva u pokušaju.

Međutim, iako je zakonska osnova mogućnosti ublažavanja kazne utvrđena i za počinitelja kaznenog djela koji je bio bitno smanjeno uračunljiv u vrijeme počinjenja kaznenog djela, i to čak za njih 29, ta okolnost korištena je pretežito samo kao olakotna okolnost, dok je samo u 4 slučaja korištena kao zakonska osnova moguće primjene instituta ublažavanja kazne. Istodobno počinjenje kaznenog djela ubojstva u prekoračenju granica nužne obrane, iako je utvrđeno kod 3 počinitelja, nije bilo temeljem ublažavanja kazne ispod posebnog minimuma niti jednom.

Sudovi su ublažavanje kazne u promatranoj grupi predmeta obrazlagali okolnostima kako slijedi iz tablice:

Kazna ublažena	Postojeće olakotne u zbroju	25
	Zakonska osnova	18
	Nove okolnosti	12

Dakle, vidi se da su se sudovi za ublažavanje kazne ispod posebnog minimuma koristili s više okolnosti istodobno. Naime, iako je kazna ublažena kod 37 osuđenih osoba u promatranoj grupi predmeta, okolnosti kojima su ta ublažavanja obrazložena označene su u 55 kategorija. Prije utvrđene olakotne okolnosti ocijenili su u njihovu zbroju posebno izraženim olakotnim okolnostima koje opravdavaju sudsko ublažavanje kazne u čak 68% promatranih predmeta, dok je zakonska osnova (pokušaj - 14 puta; bitno smanjena uračunljivost - 4 puta) korištena kao temelj primjene instituta ublažavanja kazne u samo 18 slučajeva. Kako se vidi, u 12 slučajeva sudovi su utvrdili postojanje neke nove okolnosti koju prije nisu ocijenili kao olakotnu, u čemu se izdvaja okolnost oštećenikove nepovrijeđenosti izvršenjem kaznenog djela, što znači da se radilo o pokušaju kaznenog djela kod koga je potpuno izostala povreda oštećenika.

1.1.4. Zaključno

Iako je za kazneno djelo ubojstva zaprijećena kaza u rasponu od 5 do 15 godina, s mogućnošću ublažavanja donje mjere kazne do 1 godine zatvora, uočljivo je da se najveći broj kazni kreće u rasponu od 2 do 5 godina, čak 56%. Istovremeno, važno je uočiti da su od tih 37 predmeta samo 4 osuđenika počinila dovršeno kazneno djelo ubojstva.

Valja zaključiti da su sudovi odredbe o ublažavanju kazne ispod posebnog minimuma primjenjivali u pretežitom broju slučajeva kada su postojali zakonske

osnove za ublažavanje kazne, iako to tako ne proizlazi iz obrazloženja takve odluke suda. Naime, zakonska osnova za ublažavanje kazne korištena je samo u 49% slučajeva, dok u ostalih 51% slučajeva, iako je ta osnova ublažavanja kazne postojala, sudovi svoju odluku nisu temeljili na njoj, već su kaznu ublažavali tumačeći već utvrđene olakotne okolnosti osobito olakotnima ili pronalazeći neku novu olakotnu okolnost.

Raspon kazni iznad 5 godina za kazneno djelo ubojstva u ovom promatranom razdoblju, s obzirom na statističke okvire Državnog zavoda za statistiku, nije uočljiv.

Međutim, i u prikazanim okvirima prepoznaje se da sudovi u obrazlaganju kazne, iako se ona kreće dominantno u rasponu od 2 godine do 5 godina, dakle ispod posebnog minimuma, te iako je u samo 49% slučajeva kao osnova za ublažavanje iskorištena zakonska osnova, kaznu obrazlažu s nepune četiri olakotne okolnosti, što je zasigurno malo. To osobito ako se uzme u obzir da je u čak 30% osuđenih osoba u promatranom broju predmeta riječ o osobama koje su u specijalnom ili općem povratu, dakle osobama koje su i prije činile kaznena djela. Istodobno za njih 45% sudovi su utvrdili da prije nisu dolazile u sukob sa zakonom. Ta vrlo značajna okolnost za odmjeravanje kazne počinitelju kaznenog djela, kako to proizlazi iz ovih podataka, uopće nije akceptirana od sudova kod čak 25% osoba čije su kazne analizirane.

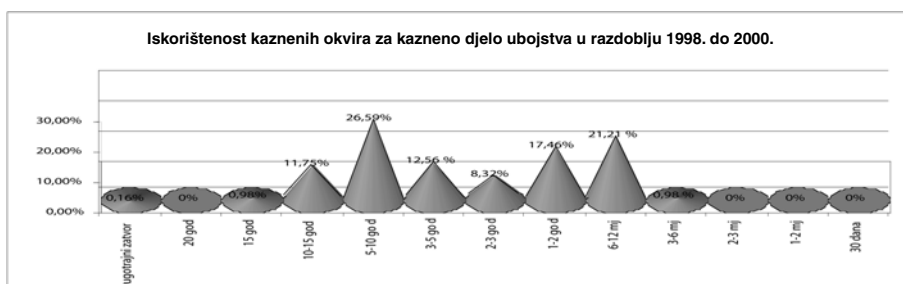
1.2. Razdoblje 1998. – 2002.

1.2.1. Iskorištenost kaznenih okvira za kazneno djelo ubojstva (čl. 90. KZ)

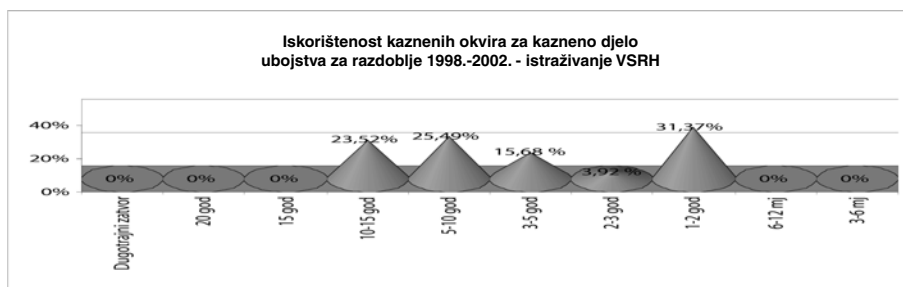
Iako je 1998. godine stupio na snagu novi Kazni zakon, on za kazneno djelo ubojstva, sada označeno čl. 90. Kaznenog zakona, i zapriječenost kazne nije donio posebne novine u kaznenim okvirima, tj. taj okvir ostao je između 5 i 15 godina zatvora. Novine ne postoje ni s obzirom na granice mogućeg ublažavanja kazne, koje opet sežu do minimalno jedne godine zatvora, i to bilo iz zakonskih osnova ili je riječ o sudskom ublažavanju, kada sudovi utvrde postojanje “posebno izraženih olakotnih okolnosti” tako da se “svrha kažnjavanja može postići i blažom kaznom od propisane”.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, iskorištenost kaznenih okvira za to kazneno djelo izražena u postotku osuđenih za ubojstvo u promatranom razdoblju i prema rasponima kako ih je odrađivao Državni zavod za statistiku vidi se iz zbirnog tabličnog prikaza i grafikona.

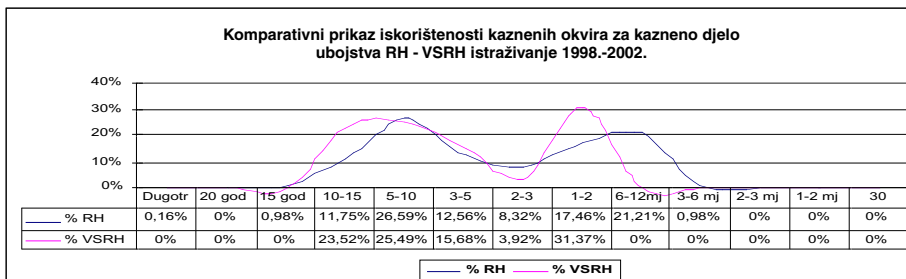
	Dugotrajan zatvor	20 god.	15 god.	10-15 god.	5-10 god.	3-5 god.	2-3 god.	1-2 god.	6-12 mj.	3-6 mj.	2-3 mj.	1-2 mj.	30 dana
%	0,16	0	0,98	11,75	26,59	12,56	8,32	17,46	21,21	0,98	0%	0%	0%

Kako je uvodno navedeno, za isto razdoblje analizirana je iskorištenosti kaznenih okvira u spisima županijskih sudova u kojim je bila donesena osuđujuća presuda, a koji su u povodu žalbi bili upućeni na rješavanje Vrhovnom sudu Republike Hrvatske te su prvostupanjske presude potvrđene ili preinačene, tj. kazneni je postupak pravomoćno okončan. Takva analiza izvršena je za 51 predmet, tj. za toliki broj osuđenih osoba za po jedno kazneno djelo ubojstva iz čl. 90. Kaznenog zakona. Zbirni prikaz iskorištenosti kaznenih okvira vidi se iz grafikona.

Komparativni tablični prikaz tih izvorišnih podataka u Republici Hrvatskoj te na uzorku koji je obrađivan na pravomoćno okončanim osuđujućim presudama županijskih sudova za razdoblje od 1993. do 1997. godine je kako slijedi:

I za to razdoblje uočljiva je bliskost sinusoide raspona iskorištenosti kaznenih okvira, što daje pravo zaključiti isto i za ostale promatrane parametre.

Uočljivo je da je ponovo institut ublažavanja kazne primijenjen kod više od 50% osuđenih osoba za kazneno djelo ubojstva, s time da je taj postotak nešto viši za ukupno osuđeni broj osoba za kazneno djelo ubojstva u RH.

Kod kazna koje se kreću u rasponu do pet godina prepoznatljive su dvije tipične kategorije, tj. značajan broj kazni u rasponu od 1 do 2 godine i sljedeća grupa presuda u rasponu od 3 godine do 5 godina. Kasnija analiza zakonskih mogućnosti ublažavanja kazne dat će odgovor i na ovu karakteristiku.

S obzirom na kazne koje se kreću u okvirima propisanim uz kazneno djelo ubojstva podjednak je omjer kazna koje se kreću u rasponu od 5 do 10 godina, kako u odnosu prema svim osuđenima, tako i u odnosu prema ciljanoj grupi predmeta koji su analizirani.

Prema gornjem rasponu kazni, tj. kazni zatvora od 10 do 15 godina, na teritoriju RH, dakle imajući u vidu sve osuđene, taj je postotak samo 11,75%, dok je prema promatranoj grupi predmeta znatno viši. Naime, zastupljen je u istom omjeru kao i za kazne zatvora od 5 do 10 godina, tj. nešto više od 25%.

U spisima koji su bili predmet istraživanja na Vrhovnom sudu RH detaljno prikazujemo iskorištenost kaznenih okvira:

		1998.	1999.	2000.	2001.	2002.	UKUPNO
A	Ukupno osuđenih osoba u Republici Hrvatskoj	12.243	16.206	16.466	16.508	19.040	80.463
B	Ukupno osuđenih u RH za ubojstvo	103	121	132	142	123	621
	% od A	0,84	0,74	0,80	0,86	0,64	0,77
C	Obrađeno predmeta	10	10	10	11	10	51
	% od B	9,70	8,26	7,57	7,74	8,13	8,21
D	dugotrajni zatvor	0	0	0	0	0	0
E	20 godina	0	0	0	0	0	0
F	15 godina	0	0	0	0	0	0
G	10 do 15 godina	5	1	1	2	3	12
H	5 do 10 godina	1	1	4	4	2 + 1p*	12 + 1p*
I	3 god. do 5 godina	2	2 p*	1 p*	2 p*	1 p*	2+6 p*
J	2 do 3 godina	0	1p*	1pgno**	0	0	1p*+ 1pgno**
K	1 do 2 godine	2p*	5p*	3p*	3p*	3p*	16p*
L	6 do 12 mjeseci	0	0	0	0	0	0
M	3 mj. do 6 mjeseci	0	0	0	0	0	0
N	2 do 3 mjeseca	0	0	0	0	0	0
O	1 do 2 mjeseca	0	0	0	0	0	0
P	30 dana	0	0	0	0	0	0

Taj prikaz daje i odgovore zbog čega je čak 50,97% osuđenih osoba u promatranjoj grupi predmeta s kaznama zatvora koje su ispod posebnog minimuma od pet godina.

Naime, u samo 2 od tih 26 predmeta nije riječ o kaznenom djelu u pokušaju (23 spisa) odnosno kaznenom djelu počinjenom u prekoračenju granica nužne obrane (1 spis).

Istodobno u samo jednom predmetu kazna se kreće u rasponu kaznenih okvira propisanih uz kazneno djelo iz čl. 90. Kaznenog zakona, a da je kazneno djelo počinjeno u pokušaju.

* Kazneno djelo u pokušaju.

** Kazneno djelo u prekoračenju granica nužne obrane.

1.2.2. Okolnosti kojima se sud rukovodio u postupku individualizacije kazne za kazneno djelo ubojstva (čl. 90. KZ)

Ponovo valja istaći da je proces individualizacije kazne počinitelju kaznenog djela rezultat utvrđenja brojnih kako olakotnih tako i otegotnih okolnosti koje je utvrdio sud, i to kako za osobu počinitelja kaznenog djela, tako i za samo kazneno djelo.

Radi potpunije analize ciljane grupe predmeta koji su bili analizirani, njih 51, te su okolnosti raspoređene kako slijedi⁶:

Obrazloženje okolnosti izbora vrste i mjere sankcije	Stupanje krivnje		Olakotne	34
			Otegotne	4
	Pobude iz kojih je kazneno djelo počinjeno		Olakotne	1
			Otegotne	5
	Jačina ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra		Olakotne	0
			Otegotne	11
	Okolnosti počinjena djela		Olakotne	16
			Otegotne	36
	Okolnosti počiniteljeva života prije djela		Olakotne	112
			Otegotne	11
	Okolnosti počiniteljeva života nakon počinjenja djela		Kajanje i priznanje	Olakotne 10
				Otegotne 3
			Odnos prema oštećeniku	Olakotne 1
				Otegotne 0
			Naknada štete	Olakotne 1
			Otegotne 0	
Ostalo		Olakotne	16	
		Otegotne	6	

Za obrazlaganje prije naznačenih kaznenih okvira za kazneno djelo ubojstva u promatranom 51 slučaju donošenja osuđujuće presude sudovi su utvrdili ukupno 267 okolnosti koje su tretirali kao olakotne ili otegotne u procesu individualizacije kazne. Uočljivo je da je ponovo riječ o malom broju utvrđenih okolnosti važnih za odmjerenje kazne po pojedinoj osuđujućoj presudi, tj. svega nešto više od pet okolnosti.

Pogleda li se omjer olakotnih i otegotnih okolnosti, ponovo je uočljivo da se najveći broj utvrđenih okolnosti odnosi na olakotne okolnosti, tj. njih 191 ili 3,7 po pojedinom predmetu, i 76 otegotnih okolnosti ili 1,5 po pojedinom predmetu.

⁶ Cjelovit prikaz pojedinačno utvrđenih olakotnih i otegotnih okolnosti u procesu individualizacije kazne vidi se iz tablice u prilogu na CD-u.

Ponovo, kao logičan zaključak o rasprostranjenosti kaznenih okvira koje se u preko 50% promatrane grupe predmeta kreće ispod 5 godina, jest činjenica da sudovi utvrđuju daleko veći broj olakotnih negoli otegotnih okolnosti. Isto je i što se tiče olakotnih okolnosti i njihove zastupljenosti po kategorijama. Naime, čak 112 okolnosti utvrđene su kao olakotne okolnosti na strani počinitelja kaznenog djela, i to s obzirom na okolnosti njegova života prije počinjenja kaznenog djela. Ponovo kao najznačajnija, kod čak 29 počinitelja kaznenih djela ubojstva, jest njihova prijašnja neosuđivanost. Čak 42 utvrđene okolnosti odnose se na osobne i obiteljske prilike počinitelja kaznenog djela (životna dob - 14 puta; zdravstveno stanje – 15 puta; obiteljske prilike u najširem smislu -27 puta).

Posebno valja uočiti da je kod 67% osuđenika u promatranoj grupi predmeta kao olakotna okolnost utvrđeno postojanje smanjene ubrojivosti, dok je istodobno ta zakonska osnova ublažavanja kazne korištena daleko manje puta, tj. u svega 12% predmeta.

Uočljivo je da se najveći broj otegotnih okolnosti u ovom razdoblju odnosi na samo počinjenje kaznenog djela. Posebno se izdvajaju kao otegotne okolnosti one koje se odnose na način izvršenja kaznenog djela u najširem smislu (9 puta) te naročita upornost ili bezobzirnost pri izvršenju kaznenog djela (14 puta).

1.2.3. Ublažavanje kazne ispod posebnog minimuma za kazneno djelo ubojstva (čl. 90. KZ)

Kako je već navedeno, u promatranom razdoblju i s obzirom na ciljanu grupu predmeta u kojima je donesena osuđujuća presuda, koji su analizirani na VSRH, uočljivo je da je kao osnova ublažavanja kazne u značajnom broju, čak u 69,44% slučajeva, korištena zakonska osnova ublažavanja kazne ispod posebnog minimuma.

Kazna ublažena	Postojeće olakotne u zbroju	12
	Zakonska osnova	25
	Nove okolnosti	1

Analiziraju li se zakonske osnove ublažavanja kazne, vidi se da je u 23 slučaja osuđujuća presuda donesena za počinjenje kaznenog djela ubojstva u pokušaju, a jednom za počinjenje kaznenog djela u prekoračenju granica nužne obrane. U šest počinitelja utvrđeno je postojanje smanjene ubrojivosti u vrijeme počinjenja kaznenog djela.

Istodobno, samo za jednog osuđenika kao osnova ublažavanja utvrđena je neka nova olakotna okolnost koja je takvog značaja da opravdava izricanje kazne ispod posebnog minimuma. Već utvrđene olakotne okolnosti u njihovoj ukupnosti kao cjelina koja opravdava izricanje kazne ispod posebnog minimuma sudovi su ocijenili u 12 osuđenika.

Takav prikaz utvrđenih okolnosti u promatranoj grupi predmeta daje i odgovor na raspon kazni između 1 godine do 5 godina. Naime, očigledno se u značajnom broju slučajeva radilo o objektivno ostvarenim elementima počinjenja kaznenog djela ubojstva u pokušaju, gdje je u čak 8 slučajeva bio prisutan značajan doprinos oštećenika.

1.2.4. Zaključno

Iako je za kazneno djelo ubojstva zapriječena kazna u rasponu od 5 do 15 godina, s mogućnošću ublažavanja donje mjere kazne do 1 godine zatvora, uočljivo je da se u promatranoj grupi predmeta podjednak broj kazni kreće u rasponima propisanim uz samo kazneno djelo iz čl. 90. Kaznenog zakona (49,03%) i onih za koje su primijenjene odredbe o ublažavanju kazni ispod posebnog minimuma (50,97%).

Uočljivo je da se gotovo isključivo za kazneno djelo izvršeno u pokušaju sudovi, čak i kada tu osnovu ne navode kao temelj za ublažavanje kazne ispod posebnog minimuma, odlučuju za kazne koje se kreću ispod granice od pet godina.

U odnosu prema propisanim okvirima uz kazneno djelo ubojstva, ravnomjerna je zastupljenost kazni između 5 i 10 godina, kao i onih između 10 i 15 godina, s time da niti jedna od promatranih presuda nije bila s kaznom zatvora od 15 godina. To utvrđenje pokazuje svoj značaj dovede li se u vezu s utvrđenjem kod čak sedam počinitelja da je riječ o osobama koje su u specijalnom ili općem povratu.

Također, za razliku od prethodnog razdoblja, prepoznaje se da su se sudovi prilikom ublažavanja kazni ispod posebnog minimuma kao osnovom više koristili zakonskim osnovama, a manje su se upuštali u tzv. sudske ublažavanje kazne.

2. KAZNENO DJELO: RAZBOJNIŠTVO

Kod kaznenog djela razbojništva u Krivičnom zakonu Republike Hrvatske⁷ i u Kaznenom zakonu⁸, osim razlika u opisima bitnih obilježja kaznenog djela, razlike postoje i u zakonskim okvirima zapriječene kazne. U oba zakona to kazneno djelo strukturirano je u dva odvojena članka. Za potrebe ovoga rada analiziran je određen broj predmeta na Vrhovnom sudu Republike Hrvatske za koje su županijski sudovi pravomoćno okončali postupke.

Važno je uočiti da je u odnosu prema razdoblju 1993. - 1997., za oba stavka tog kaznenog djela, iako se radilo o različitim zapriječenim kaznama, prvostupanjska nadležnost bila pri županijskim sudovima, a sukladno tome u drugom je stupnju po žalbama postupao VSRH.

Međutim, u drugom razdoblju, tj. od 1998. do 2002. godine, nakon početka primjene odredaba, Kaznenog zakona, osim izmjene opisa bitnih elemenata kaznenog djela promijenjena je i struktura zapriječenih kazni i kazneni okvir za kazneno djelo razbojništva, i to tako da je okvir smanjen. To smanjenje dovelo je i do promjene stvarne nadležnosti sudova za postupanje u predmetima u kojima se kazneni postupak vodi za kazneno djelo razbojništva. Naime, za osnovno kazneno djelo razbojništva u ovom razdoblju postali su u prvostupanjskom postupku nadležni općinski sudovi, tako da su presuđivali u drugom stupnju županijski sudovi. Za kazneno djelo razbojništva u kvalificiranom obliku, kako je ono opisano u stavku 2. članka 218., ostala je nadležnost županijskih sudova kao prvostupanjskih te je zadržana i drugostupanjska nadležnost VSRH.

S obzirom na te izmjene, različita je struktura i kaznenih predmeta koji su bili analizirani. Naime, za razdoblje 1993.-1997. u predmetima koji su analizirani bile su donesene osuđujuće presude za oba stavka tog kaznenog djela, dok se u drugom razdoblju radi samo o kaznenim djelima u kojima je u prvostupanjskom postupku postupao županijski sud, tj. o kaznenim djelima iz čl. 218. st. 2. Kaznenog zakona.

⁷ Članak 127. KZ RH

(1) Tko upotrebom sile protiv neke osobe ili prijetnjom da će neposredno napasti na život ili tijelo, oduzme tuđu pokretnu stvar u namjeri da njezinim prisvajanjem pribavi sebi ili drugom protupravnu imovinsku korist, kaznit će se zatvorom od jedne godine do dvanaest godina.

(2) Ako je razbojništvo počinjeno u sastavu grupe ili bande, počinitelj će se kazniti zatvorom najmanje tri godine.

⁸ Članak 218. Kaznenog zakona

(1) Tko uporabom sile protiv neke osobe ili prijetnjom da će izravno napasti na njezin život ili tijelo oduzme tuđu pokretnu stvar s ciljem da je protupravno prisvoji, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(2) Ako je razbojništvo počinjeno u sastavu grupe ili zločinačke organizacije, ili ako je uporabljeno kakvo oružje ili opasno oruđe, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od tri do dvanaest godina.

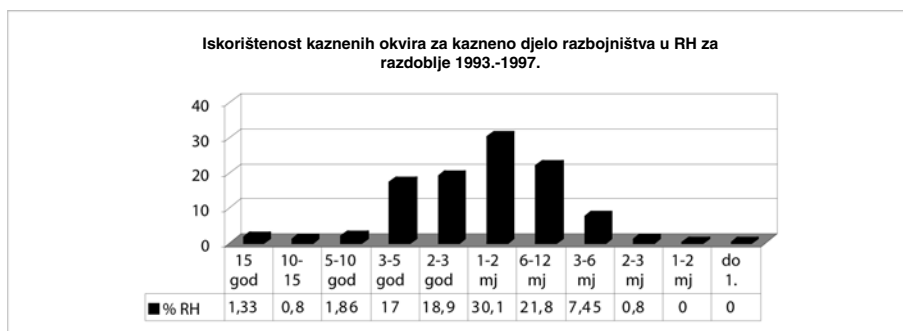
2.1. Razdoblje 1993. – 1997.

2.1.1. Iskorištenost kaznenih okvira za kazneno djelo razbojništva (čl. 127. st. 1. i 2. KZ RH)

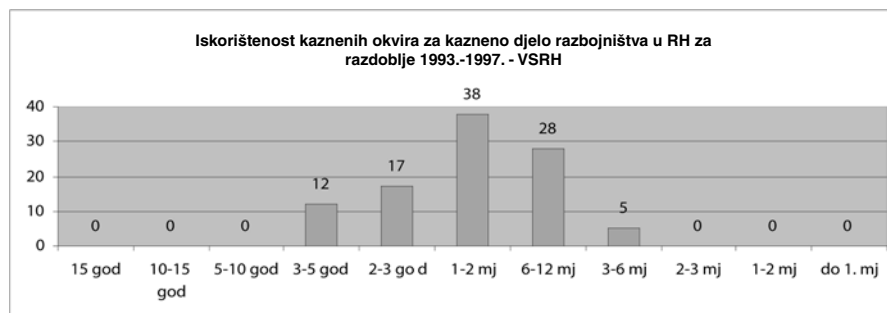
Kako je navedeno, kazneno djelo razbojništva bilo je opisano u čl. 127. KZ RH u dva stavka. Oba stavka imala su zapriječene kazne na način da je to određivalo prvostupanjsku nadležnost županijskih sudova za postupanje, a u drugom stupnju nadležan je bio VSRH.

Dobiveni podaci Državnog zavoda za statistiku to su kazneno djelo obrađivali zbirno, tj. ne razdvajajući podatke o osuđenim osobama za svaki od pojedinih stavaka kaznenog djela razbojništva, pa je u analizi osuđujućih presuda za to kazneno djelo, izvršenoj na VSRH, primijenjen isti kriterij.

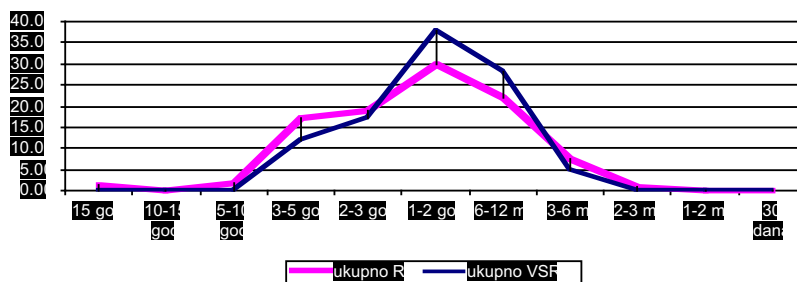
Prema takvim podacima Državnog zavoda za statistiku, iskorištenost kaznenih okvira za to kazneno djelo izražena u postotku osuđenih za to kazneno djelo i prema rasponima kako ih je određivao Državni zavod za statistiku vidi se iz grafikona.

Za istih tih pet godina od 1993. do 1997., kako je uvedeno rečeno, zbirno je za oba stavka kaznenog djela razbojništva izvršena analiza predmeta na Vrhovnom sudu s obzirom na osuđujuće presude donesene pred županijskim sudovima. Za to razdoblje ukupno je pregledano i analizirano 66 predmeta. Zbirni prikaz iskorištenosti kaznenih okvira vidi se iz grafikona.

Komparativni tablični prikaz tih izvorišnih podataka za razdoblje 1993. - 1997. jest kako slijedi

Već tim komparativnim prikazom uočljiva je bliskost kretanja krivulje iskorištenosti kaznenih okvira, što daje pravo zaključiti o suglasju i kod ostalih parametara koji su obrađivani u ciljanoj grupi predmeta.

Konkretni prikaz iskorištenosti kaznenih okvira za kazneno djelo razbojništva iz čl. 127. st. 1. i 2. KZ RH u promatranoj grupi od 60 predmeta na VSRH jest kako slijedi:

		1993.	1994.	1995.	1996.	1997.	UKUPNO
A	Ukupno osuđenih osoba u RH	16.827	17.334	14.386	13.328	12.390	74.265
B	Ukupno osuđenih u RH za razbojništvo	112	105	87	77	88	469
	% od A	0,66	0,60	0,60	0,58	0,71	0,63
C	Zatvorskom kaznom	94	81	65	64	72	
	% od B	83,92	77,14	74,71	65,98	81,82	76,89
D	Obrađeno predmeta	20	10	10	10	10	60
	% od C	21,27	12,34	15,38	15,62	13,89	15,96
E	10 do 15 godina	0	0	0	0	0	0
F	5 do 10 godina	0	0	0	0	0	0
G	3 god. do 5 godina	1	0	2	2	2	7
H	2 do 3 godine	3	1	3	0	3	10
I	1 do 2 godine	8+ 2p*	4	3	4	2	23
J	6 mj. do 12 mj.	3	5	2	4	3	17
K	3 mj. do 6 mj.	3	0	0	0	0	3
M	2 mj. do 3 mj	0	0	0	0	0	0
M	15 dana do 2 mj.	0	0	0	0	0	0
N	Kazna uvjetovana	1	3	2	1	1	8

* Označava kazneno djelo u pokušaju.

Iako je za to kazneno djelo KZ RH predvidio mogućnost izricanja kazne zatvora prema samim zakonskim okvirima u rasponu od 1 godine, za kazneno djelo iz st. 1., do čak 15 godina za djelo iz st. 2, s mogućnošću ublažavanja kazne ispod posebnog minimuma čak do minimalnih 15 dana, uočljivo je da se najveći broj kazni kreće u rasponu od 1 do 2 godine, i to čak za 38% kazni u promatranoj grupi predmeta. Kazne u rasponu od 3 do 12 mjeseci obuhvaćaju 33% promatrane grupe predmeta, dok je sličan omjer, tj. 29% spisa, u kojima je kazna od 2 godine do 5 godina zatvora. Već taj pokazatelj upućuje na to da je iskorištenost kaznenih okvira za ovo kazneno djelo, iako je raspon mogućih kazni iznimno velik, ograničen na relativno mali segment.

Kada imamo tako usku rasprostranjenost kazna izrečenih počiniteljima kaznenog djela, značajno je, vodeći računa o potrebi individualizacije kazne,⁹ utvrditi odlučne činjenice važne baš za tu individualizaciju.

2.1.2. Okolnosti kojima se sud rukovodio u postupku individualizacije kazne za kazneno djelo razbojništva (čl. 127. st. 1. i 2. KZ RH)

U ciljanom razdoblju od 1993. do 1997. obrađeno je ukupno 60 osuđujućih presuda. U tim su presudama analizirane utvrđene olakotne i otegotne okolnosti, i to prema izloženoj tablici (cjeloviti pregled vidi se u prilogima 2.1.3. do 2.1.8.):

Obrazloženje okolnosti izbora vrste i mjere sankcije	Stupanje krivnje		Olakotne	14
			Otegotne	3
	Pobude iz kojih je kazneno djelo počinjeno		Olakotne	2
			Otegotne	2
	Jačina ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra		Olakotne	0
			Otegotne	6
	Okolnosti počinjena djela		Olakotne	17
			Otegotne	35
	Okolnosti počiniteljeva života prije djela		Olakotne	151
			Otegotne	33
	Okolnosti počiniteljeva života nakon počinjenja djela		Kajanje i priznanje	Olakotne 16
				Otegotne 0
			Odnos prema oštećeniku	Olakotne 1
				Otegotne 0
			Naknada štete	Olakotne 3
			Otegotne 0	
Ostalo		Olakotne	21	
		Otegotne	2	

⁹ Pravno shvaćanje proširene sjednice Krivičnog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske od 17. 6. 1985.: "Činjenice na kojima se temelji odluka o kazni odlučne su činjenice pa se one

Iz tih pokazatelja vidi se da su sudovi u tih 60 osuđujućih presuda utvrdili na strani samog počinitelja kaznenog djela odnosno okolnosti počinjenja djela ukupno 306 okolnosti koje su razvrstali kao olakotne odnosno otegotne. Značajno je da se od toga broja čak 61% tih okolnosti odnosi na “okolnosti počiniteljeva života prije počinjenja kaznenog djela”, dok su sudovi ostalim okolnostima poklonili daleko manje pozornosti. Naime, gotovo svaka od anketiranih okolnosti zasigurno je prisutna u određenom kaznenom djelu i kod njegova počinitelja, bilo kao olakotna ili otegotna, no one se u obrazloženjima kazni često uopće ne spominju.

Ima li se na umu rasprostranjenost kaznenih okvira, koja se kreće u rasponu donjih granica, značajno je promotriti kojim okolnostima sudovi obrazlažu svoju odluku da kazna zatvora koju izriču bude upravo u tim granicama.

Od ukupnog broja okolnosti koje su sudovi utvrdili u procesu individualizacije, njih 225 ili 74% odnosi se na olakotne okolnosti, a svega 81 ili 26% na otegotne okolnosti. Već to daje opravdanje za zaključivanje sudova o tome da na strani počinitelja kaznenog djela postoji znatno veći broj olakotnih nego li otegotnih okolnosti, zbog čega se očigledno i kazne kreću u donjem rasponu zapriječenih kazni.

Ponovo valja istaći da dominantnu brojku olakotnih okolnosti čine okolnosti počiniteljeva života prije počinjenja kaznenog djela. U strukturi obrazloženja tih okolnosti sudovi su kod 32 počinitelja utvrdili da prije nisu dolazili u sukob sa zakonom te da im je kazneno djelo za koje su proglašeni krivima prvo koje su počinili. Životna dob počinitelja ocijenjena je kao olakotna kod čak 24 počinitelja tog kaznenog djela, a obiteljske i socijalne prilike u najširem smislu riječi kod čak 45 osuđenih osoba. Kod 21 osuđenika kao olakotna okolnost ocijenjena je činjenica njihova sudjelovanja u Domovinskom ratu.

Također, s obzirom na olakotne okolnosti u kategoriji stupnja krivnje važno je istaknuti da je kod 8 počinitelja utvrđena smanjena uračunljivost, a kod njih 6 bitno smanjena uračunljivost.

Istodobno se relativno malo utvrđenih otegotnih okolnosti, njih 35, odnosi na okolnosti počinjenja samog kaznenog djela, a 33 na okolnosti počiniteljeva života prije počinjenja kaznenog djela. U kategoriji okolnosti koje su postojale na strani počinitelja prije počinjenja kaznenog djela kod njih 19 utvrđeno je postojanje općeg ili specijalnog povrata, pri čemu se izdvaja upravo specijalni

moraju utvrditi s istim stupnjem izvjesnosti kao i činjenice o kojima ovisi odluka o krivnji i pravnoj oznaci djela. U razlozima presude mora se određeno navesti kojim su dokazima utvrđene činjenice o kojima ovisi odluka o kazni te razloge zbog kojih sud uzima da one zaista postoje. Kad sud ublažuje kaznu primjenom čl. 38. t. 2. i čl. 39. OKZRH, dužan je u smislu odredbe čl. 347. st. 8. ZKP posebno navesti razloge na osnovi kojih je našao da su utvrđene olakotne okolnosti ‘osobito olakotne’ i da kaznu zbog toga treba ublažiti.”

povrat kod 30% osuđenih u promatranoj grupi predmeta. Taj podatak daje ozbiljnu osnovu za promišljanje o kaznenim okvirima koji su izricani za to kazneno djelo, za koje je prije utvrđeno da se unatoč tako velikom broju specijalnih povratnika kreće u donjem rasponu raspoloživih kazni. To pogotovo dovede li se taj podatak u vezu s utvrđenjima suda o okolnosti počinjenja kaznenog djela kada je kao posebna otegotna okolnost koja prelazi obilježja kaznenog djela ocijenjen sam način izvršenja kaznenog djela, odnosno upornost pri izvršenju, pretjerana grubost ili drskost i/ili bezobzirnost. Te okolnosti sudovi su utvrdili kod čak 26 počinitelja tog kaznenog djela ili kod 44% osuđenih.

2.1.3. Ublažavanje kazne ispod posebnog minimuma kazne za kazneno djelo razbojništva (čl. 127. st. 1. i 2. KZ RH)

Iako se iz prikupljenih podataka ne raspolaže točnim brojem presuda u kojima je kazna ublažena ispod posebnog minimuma, iz priložene tablice vidi se čime su sudovi obrazlagali primjenu instituta ublažavanja kazne.

Iz pregleda koji su izloženi prije uočljivo je da su sudovi u 6 slučajeva utvrdili bitno smanjenu računljivost te da su 2 kaznena djela ostala u pokušaju. Međutim, zakonskom osnovom za ublažavanje kazne sudovi su se koristili samo kod 4 osuđene osobe.

U najvećem broju slučajeva kazna je ublažavana pozivom na prije utvrđene olakotne okolnosti koje su sudovi u svome zbroju tretirali kao osobito olakotnu okolnost, zbog čega su utvrdili da se svrha kažnjavanja može postići i kaznom ispod posebnog minimuma.

Novе okolnosti kao osnova za primjenu instituta ublažavanja kazne utvrđene su samo kod dvije osuđene osobe.

Zbirni prikaz ovih okolnosti slijedi iz tablice

Kazna ublažena	Postojeće olakotne u zbroju	13
	Zakonska osnova	4
	Novе okolnosti	2
	Ublažavanje nije obrazloženo	1

Uočljivo je da je kod jednog osuđenika primijenjen institut ublažavanja kazne, a da ga sud uopće nije posebno obrazložio. Ponovo valja istaknuti da je riječ o presudi koju je potvrdio Vrhovni sud Republike Hrvatske. Međutim pri tome treba imati na umu da postoji mogućnost da je žalbu izjavila samo osuđena osoba, te da nije postojala mogućnost promjene kazne u drugostupanjskom postupku na štetu osuđenog kao jedinog žalitelja.

2.1.4. Zaključno

Iako je za kazneno djelo razbojništva iz čl. 127. st. 1. i 2. KZ RH predvidio maksimalni mogući raspon kazni koje se uz primjenu odredaba o ublažavanju mogu kretati od 15 dana do maksimalnih 15 godina, kazneni okviri kreću se u rasponu donjih granica. Najveći broj kazni je od 1 do 2 godine, dok nije utvrđena niti jedna kazna preko 5 godina zatvora.

Tako utvrđene činjenice donekle korespondiraju s navedenim okolnostima u procesu individualizacije kazne. Naime, najveći broj obrazloženih okolnosti odnosi se na olakotne okolnosti. Međutim, sudovi su utvrdili kod značajnog broja osuđenih osoba posebne otegotne okolnosti u smislu specijalnog povrata i naročito teških okolnosti samog počinjenja kaznenog djela koje prelaze objektivna obilježja samog kaznenog djela razbojništva. Tako utvrđene okolnosti očigledno ipak nisu našle odraza u kaznama koje su počiniteljima kaznenog djela razbojništva bile izricane.

Sudovi su primjenjivali i odredbe o ublažavanju kazne ispod posebnog minimuma i primjenu tog instituta dominantno obrazlagali prije utvrđenim olakotnim okolnostima koje su tretirali kao “osobito olakotnu okolnost” koja opravdava primjenu toga instituta.

Iako nije posebno obrađeno u ovom radu, valja istaknuti je da je kod čak 8 počinitelja, što čini više od 13%, primijenjena uvjetna osuda, što sve pokazuje da sudovi kazneno djelo razbojništva, s obzirom na kaznene sankcije koje su stvarno izrečene, ne doživljavaju tako teškim kaznenim djelom kako što to, s obzirom na propisane kaznene okvire, pokazuje norma zakona.

2.2. Razdoblje 1998. – 2002.

2.2.1. Iskorištenost kaznenih okvira za kazneno djelo razbojništva (čl. 218. st. 2. KZ)

Kako je već navedeno, u ovom razdoblju predmet analize bili su samo predmeti u kojima su županijski sudovi donijeli osuđujuću presudu za kazneno djelo razbojništva. Kako je 1. siječnja 1998. stupio na snagu Kazneni zakon, koji je osim izmjene u opisu kaznenog djela razbojništva i smanjio kaznene okvire, u nadležnosti županijskih sudova kao prvostupanjskih ostala su samo ona razbojništva koja su podvodiva pod obilježja opisana u čl. 218. st. 2. Kaznenog zakona, tj. u kojima je zapriječena kazna zatvora u rasponu od 3 godine do 12 godina. Naravno, i za ta kaznena djela i nadalje postoji mogućnost primjene odredaba o ublažavanju kazne, kada se ona može kretati od minimalne jedne godine naviše.

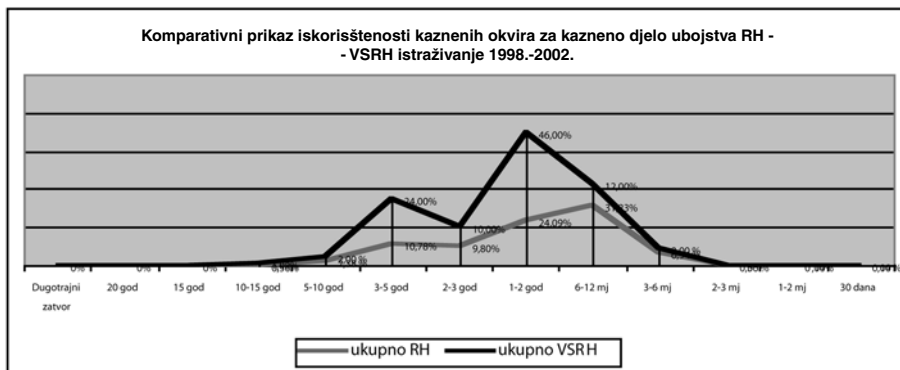
Je li ta izmjena kaznenih okvira imala odraza i na stvarno izrečene kazne, odnosno jesu li kazne zatvora izricane u duljem trajanju jer se sada radi samo o teškim, tj. kvalificiranim oblicima počinjenja kaznenog djela razbojništva, vidi se već iz zbirnog grafičkog prikaza iskorištenosti kaznenih okvira za ovo kazneno djelo u promatranih 50 predmeta iskazano u postotku, koji su posebno analizirani.

Radi usporedbe, identična analiza po razdobljima prema podacima Državnog zavoda za statistiku o iskorištenosti kaznenih okvira za to kazneno djelo izražena u postotku osuđenih vidi se iz sljedećeg grafikona.

Komparativni grafički prikaz tih izvorišnih podataka za kazneno djelo razbojništva iz čl. 218. st. 2. Kaznenog zakona za razdoblje od 1998. do 2002. slijedi:

Iz komparativnog prikaza rasprostranjenosti kaznenih okvira osuđujućih presuda u Republici Hrvatskoj i u promatranj grupi predmeta na VSRH pokazuje se veća razlika kod postotka osuđenih osoba na kazne zatvora od 1 do 2 godine te u grupi predmeta u kojima je izrečena kazna zatvora od 3 do 5 godina. U tim grupama znatno je više presuda u promatranj grupi predmeta na VSRH negoli je njihova ukupna zastupljenost u Republici Hrvatskoj.

Ta razlika je i razumljiva jer podaci Državnog zavoda za statistiku u ovom razdoblju ne prave razliku između stavka 1. i stavka 2. članka 218. Kaznenog zakona, a kazneni okviri za ta dva oblika kaznenog djela su različiti. Dok je kazneno djelo iz čl. 21. st. 1. Kaznenog zakona sa zaprijećenom kaznom zatvora u rasponu od 1 godine do 10 godina i nalazi se u prvostupanjskoj nadležnosti općinskih sudova, kazneni okvir za kazneno djelo iz čl. 218. st. 2. Kaznenog zakona je od 3 do 12 godina i u prvostupanjskoj nadležnosti županijskih sudova.

Upravo ta druga kategorija kvalificiranih oblika počinjenja kaznenog djela razbojništva bila je predmet analize 50 osuđujućih presuda. Stoga je razumljiva i razlika na koju upozoravam.

Unatoč toj razlici, u nastavku rada prikazat ću konkretnu rasprostranjenost kaznenih okvira za kazneno djelo iz čl. 218. st. 2. Kaznenog zakona koji su analizirani na VSRH i obrazloženja okolnosti kojima su se sudovi rukovodili kod tih osuđujućih presuda u procesu individualizacije kazne.

Konkretna rasprostranjenost kaznenih okvira po godinama u promatranj grupi od 50 predmeta slijedi iz tabličnog prikaza.

		1998.	1999.	2000.	2001.	2002.	UKUPNO
A	Ukupno osuđenih osoba u RH	12.243	16.206	16.466	16.508	19.040	80.463
B	Ukupno osuđenih u RH za razbojništvo	83	123	147	153	153	659
	% od A	0,67	0,68	0,89	0,92	0,80	0,81
C	Zatvorskom kaznom	83	111	137	142	144	617
	% od B	100	90,24	93,19	92,81	94,11	93,63
D	Obrađeno predmeta	10	10	10	10	10	50
	% od C	12,04	9,00	7,30	7,04	6,94	8,10
E	dugotrajni zatvor	0	0	0	0	0	0
F	20 godina	0	0	0	0	0	0
G	10 do 15 godina	0	0	0	1	0	1
H	5 do 10 godina	0	0	0	1	0	1
I	3 god. do 5 godina	0	2	3	5	2	12
J	2 do 3 godine	2	1	0	1	1	5
K	1 do 2 godine	5	6	6	1	5	23
L	6 mj. do 12 mj.	2	1	1	1	1	6
M	3. mj. do 6 mj.	1	0	0	0	0	1
N	2. mj. do 3. mj	0	0	0	0	0	0
O	15 dana do 2. mj.	0	0	0	0	0	0
P	Pridržaj					1	1
R	Kazna uvjetovana	1	1				

Taj, kao i prethodni prikazi, ponovo pokazuje da su se sudovi prilikom individualizacije kazne kretali u donjim okvirima sa znatnim brojem kazni koje su izrečene uz primjenu instituta ublažavanja kazne. Naime, u općim kaznenim okvirima propisanim uz to kazneno djelo čak 24% kazni u presudama kreće se u rasponu od minimalnih tri godine do pet godina. Taj podatak sam za sebe ne bi bio posebno interesantan kada iz tablica ne bi bilo vidljivo da je kod čak 70% osuđujućih presuda kazna bila izrečena ispod minimalne tri godine, dakle uz primjenu odredaba o ublažavanju kazne. U tim okvirima čak 46% kazni u osuđujućim presudama kreće se u rasponu od 1 do 2 godine.

Dakle, očigledno je ponovo da se rasponi kazni, pa i za ovako teško kazneno djelo, kreću u rasponu donjih granica s vrlo čestom primjenom odredaba o ublažavanju kazne.

Istodobno, iako je u nadležnosti županijskih sudova ostao samo najteži oblik počinjenja kaznenog djela razbojništva, kazna zatvora u trajanju od 5 ili više godina izrečena je u samo 4% slučajeva.

Za takav pristup kaznenoj politici sudovi su bili dužni valjano obrazložiti svoje odluke koje se odnose na proces individualizacije kazne. Je li to učinjeno na cjelovit način?

2.2.2. Okolnosti kojima se sud rukovodio u postupku individualizacije kazne za kazneno djelo razbojništva (čl. 218. st. 2. KZ)

U ciljanom razdoblju od 1998. do 2002. obrađeno je ukupno 60 osuđujućih presuda. Iz tih su presuda analizirane utvrđene olakotne i otegotne okolnosti, i to prema izloženoj tablici (cjelovit pregled po godinama i zbirno vidljiv u prilozi 2.2.3. do 2.2.8.):

Obrazloženje okolnosti izbora vrste i mjere sankcije	Stupanje krivnje		Olakotne	11
			Otegotne	4
	Pobude iz kojih je kazneno djelo počinjeno		Olakotne	4
			Otegotne	0
	Jačina ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra		Olakotne	0
			Otegotne	15
	Okolnosti počinjena djela		Olakotne	9
			Otegotne	48
	Okolnosti počiniteljeva života prije djela		Olakotne	110
			Otegotne	25
	Okolnosti počiniteljeva života nakon počinjenja djela		Kajanje i priznanje	Olakotne 19
				Otegotne 0
			Odnos prema oštećeniku	Olakotne 1
				Otegotne 1
		Naknada štete	Olakotne 9	
			Otegotne 0	
Ostalo		Olakotne	28	
		Otegotne	1	

Već samo sumaran pregled pokazuje da su sudovi u procesu individualizacije kazne za svaku osuđenu osobu u prosjeku utvrđivali 5,7 okolnosti koje su nalazili odlučnima u procesu individualizacije kazne. Ponovo je znatno veći broj okolnosti, tj. 191, ili 67%, utvrđen kao olakotnih, dok je za 94 utvrđene okolnosti ili 23% njihovo razvrstavanje bilo u kategoriju otegotnih okolnosti. Ti podaci svedeni na jedan predmet u prosjeku pokazuju da su sudovi za svakog od počinitelja utvrdili 3,82 olakotne okolnosti i 1,88 otegotnih okolnosti.

Razmotrimo li po vrstama utvrđenih okolnosti, ponovo je uočljivo da se najveći broj njih odnosi na okolnosti počiniteljeva života prije počinjenog

kaznenog djela, tj. njih 44%, dok na sve ostale kategorije utvrđenja okolnosti dolazi samo 46%.

Od olakotnih okolnosti, i to onih koje su karakteristične za počiniteljev život prije počinjenja kaznenog djela, vidi se da je čak 21 počinitelj kaznenog djela do sada neosuđivan te da mu je to kazneno djelo, iako se radi o teškom kaznenom djelu, prvi sukob s kaznenim zakonodavstvom. Istodobno čak 17 ili 34% njih već je prije osuđivano, od čega čak 10 u specijalnom povratu. Tako velik broj osuđenih osoba koje su već i prije dolazile u sukob sa zakonom očigledno nije imao odgovarajućeg odraza u kaznenim okvirima kako su oni iskorišteni. To tim više ima li se na umu da je način izvršenja kaznenog djela, upornost pri njegovu izvršenju te pretjerana grubost, drskost i bezobzirnost utvrđena kao otegotna okolnost u čak 30 slučajeva. Dakle, sve te otegotne okolnosti nisu navele sudove na korištenje kaznenih okvira u pretežitom broju predmeta u granicama koje bi bile značajnije iznad minimalnih.

Očigledno da su u procesu individualizacije kazni kod sudova dominantan utjecaj imale utvrđene olakotne okolnosti. Osim već istaknute prijašnje neosuđivanosti, uočljivo je da su sudovi kod čak 19 počinitelja kao olakotnu okolnost ocijenili njihovu životnu dob, a obiteljske i socijalne prilike u najširem smislu riječi kod čak 26 počinitelja tog kaznenog djela.

Čak 26% počinitelja kaznenog djela razbojništva u kvalificiranom obliku bili su po utvrđenju suda sudionici Domovinskog rata, od čega trojica i odlikovani, što su im sudovi ocijenili kao olakotnu okolnost.

Socijalni element kao motiv počinjenja kaznenog djela utvrđen je kod 3 počinitelja, dok je od osobnih svojstava smanjena ubrojivost utvrđena kao olakotna okolnost kod 11 počinitelja kaznenih djela.

Uz tako utvrđene i otegotne i olakotne okolnosti znakovitim se pokazuju podaci da su sudovi u čak 70% predmeta primijenili institut ublažavanja kazne ispod posebnog minimuma od 3 godine, kako je on propisan u čl. 218. st. 2. Kaznenog zakona kao minimalna kazna zatvora.

2.2.3. Ublažavanje kazne ispod posebnog minimuma za kazneno djelo razbojništva (čl. 218. st. 2. KZ)

S obinom na zakonske osnove ublažavanja kazne ponovo je uočljivo da su sudovi taj pravni institut primjenjivali dominantno korištenjem fakultativne, tzv. sudske osnove ublažavanja kazne. Naime, zakonom predviđena osnova ublažavanja kazne korištena je kod samo četiri osuđene osobe, iako su smanjena ubrojivost i počinjenje kaznenog djela u pokušaju, što su razvidne zakonske osnove ublažavanja kazne prema priloženom upitniku, utvrđeni u 14 predmeta.

Postojećim olakotnim okolnostima u svome zbroju sudovi su se koristili kao osnovom ublažavanja kazne u 22% promatranih predmeta, dok je postojanje

novih okolnosti koje bi opravdale ublažavanje kazne ispod posebnog minimuma korišteno u 12% promatrane grupe predmeta.

Zakonske osnove ublažavanja kazne ispod posebnog minimuma vide se iz tablice:

Kazna ublažena	Postojeće olakotne u zbroju	11
	Zakonska osnova	4
	Nove okolnosti	6
	Ublažavanje nije obrazloženo	1

Uočljivo je da u jednom od promatranih predmeta institut ublažavanja kazne uopće nije obrazložen, a presuda je, kako je uvodno rečeno, postala pravomoćna, nakon kontrole izvršene od Vrhovnog suda Republike Hrvatske.¹⁰

2.2.4. Zaključno

Iako je za kazneno djelo razbojništva iz čl. 218. st. 2. Kazneni zakon predvidio raspon kazni koje se uz primjenu odredaba o ublažavanju kazne mogu kretati od 30 dana do 12 godina, kazneni okviri kreću se u rasponu donjih granica.

Najveći broj kazni izrečen je primjenom odredaba o ublažavanju kazne, tj. ispod zakonom propisane minimalne 3 godine, i taj broj predmeta čak je 70% promatrane grupe predmeta.

Iako je riječ o posebno teškom kaznenom djelu za koje je kod velikog broja počinitelja utvrđen specijalni povrat i posebno teške okolnosti počinjenja kaznenog djela, u svega 1 slučaju kazna je u rasponu između 5 i 10 godina te u jednom slučaju s izrečenom kaznom od 10 ili više godina.

Takvi podaci ponovo daju pravo za zaključak da sudovi to kazneno djelo ne tretiraju tako teškim kakvu mu je težinu odredio zakonodavac propisujući kaznene okvire za kazneno djelo razbojništva iz čl. 218. st. 2. Kaznenog zakona.

3. KAZNENO DJELO: TEŠKO DJELO PROTIV SIGURNOSTI JAVNOG PROMETA (ČL. 161. ST. 2. KZ RH)

Izmjene kaznenog zakonodavstva u Republici Hrvatskoj na to su se kazneno djelo odrazile i u pitanju stvarne nadležnosti sudova za postupanje. Naime, ka-

¹⁰ Moguće ako se radilo samo o žalbi optuženika te presuda nije mogla biti ukinuta na štetu optužene osobe.

ko su odredbe Kaznenog zakona dovele do smanjenja kaznenih okvira za to kazneno djelo, županijski sudovi bili su nadležni za rješavanje kaznenih predmeta u kojima je optuženiku stavljanu na teret počinjenje tog kaznenog djela samo u razdoblju od 1992. do 1997. godine. Naime, KZ RH za to je kazneno djelo predviđao kaznu zatvora u rasponu od minimalno tri godine, što znači da je maksimum bio određen općim dijelom KZ RH¹¹, tj. u trajanju od 15 godina.

Izmjenama kaznenog zakonodavstva učinjenim odredbama Kaznenog zakona za to kazneno djelo, koje je sada u st. 3. čl. 272. Kaznenog zakona, propisan je kazneni okvir u rasponu od 1 do 10 godina¹², što je automatski dovelo i do promjene u stvarnoj nadležnosti sudova za postupanje.

Kako Vrhovni sud Republike Hrvatske nije postupao kao drugostupanjski za to kazneno djelo u razdoblju od 1998. pa do 2002., što predstavlja drugo promatrano razdoblje, u svome radu obradit ću samo razdoblje od 1992. do 1997.

3.1. Razdoblje 1993. – 1997.

3.1.1. Iskorištenost kaznenih okvira za teško djelo protiv sigurnosti javnog prometa (čl. 161. st. 2. KZ RH)

Za analizu je važno istaknuti da podaci Državnog zavoda za statistiku zbirno obuhvaćaju sva kaznena djela protiv sigurnosti javnog prometa, dok je u analizi predmeta obrađeno samo kazneno djelo iz čl. 161. st. 2. KZ RH. No, s obzirom na broj obrađenih predmeta moguće je zaključiti da je broj izrečenih bezuvjetnih zatvorskih kazni upravo onaj koji se odnosi na kazneno djelo iz čl. 161. st. 2.

¹¹ Čl. 161. st. 2. KZ RH:

“Ako je uslijed djela iz članka 156. stavka 1. i 2., članka 157. stavka 1., članka 159. stavka 1. i 2. i članka 160. stavka 1. ovoga Zakona nastupila smrt jedne ili više osoba, počinitelj će se kazniti zatvorom najmanje tri godine.”

¹² Članak 272. Kaznenog zakona :

“Izazivanje prometne nesreće

(1) Tko kršenjem propisa o sigurnosti prometa tako ugrozi promet da izazove nesreću u kojoj je neka druga osoba teško tjelesno ozlijeđena, ili je drugome prouzročena imovinska šteta velikih razmjera,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Ako je kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka počinjeno iz nehaja, počinitelj će se kazniti novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.

(3) Ako je kaznenim djelom iz stavka 1. ovoga članka prouzročena smrt jedne ili više osoba,

počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(4) Ako je kaznenim djelom iz stavka 2. ovoga članka prouzročena smrt jedne ili više osoba, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.”

KZ RH i koji je bio na provjeri pred Vrhovnim sudom Republike Hrvatske kao sudom drugog stupnja.

Zbog nekompatibilnosti podataka, za ovo kazneno djelo neću davati komparativni prikaz iskorištenosti kaznenih okvira, već samo osnovne tablične podatke.

Tablica: Izrečene kazne u promatranoj grupi predmeta na VSRH za teško djelo protiv sigurnosti javnog prometa iz čl. 161. st. 2. Kaznenog zakona

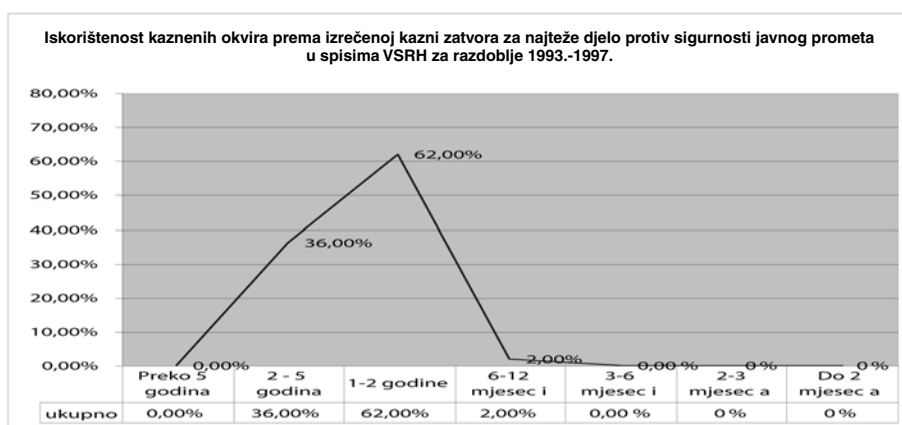
		1993.	1994.	1995.	1996.	1997.	UKUPNO
A	Ukupno osuđenih osoba u RH	16.827	17.334	14.386	13.328	12.390	74.265
B	Ukupno osuđenih u RH za izazivanje prometne nesreće	4.303	4.229	3.571	3.373	3.278	18.754
	% od A	25,57 %	24,39 %	24,82 %	25,30 %	26,45 %	25,25 %
C	Ukupno osuđeni u RH na 6 mjeseci zatvora i više	66	43	32	24	32	197
	% od B	1,53 %	1,01 %	0,89 %	0,71 %	0,97 %	1,05 %
D	Obradeno predmeta za kazneno djelo iz čl. 162. st. 2. KZ RH	10	10	10	10	10	50
	% od C	15,15 %	23,25 %	31,25 %	41,66 %	31,25 %	25,38 %
E	Preko 5 godina	0	0	0	0	0	0
F	2 god. do 5 godina	6	4	1	7	0	18
G	1 do 2 godine	4	6	9	3	9	31
H	6 do 12 mjeseci	0	0	0	0	1	1
I	3 mj. do 6 mjeseci	0	0	0	0	0	0
J	2 do 3 mjeseca	0	0	0	0	0	0
K	do 2 mjeseca	0	0	0	0	0	0

Već ova tablica daje uvid da se gotovo 1/4 osuđujućih presuda u Republici Hrvatskoj u ovom razdoblju odnosi na kaznena djela protiv sigurnosti javnog prometa. Od toga broja u postotku iznimno je mali broj osuda na bezuvjetne kazne zatvora: u cjelom razdoblju samo 1,05% osuđujućih presuda.

U promatranoj grupi od 50 predmeta na VSRH bile su izrečene samo bezuvjetne kazne zatvora, što je od ukupnog broja bezuvjetnih kazni zatvora za kaznena djela protiv sigurnosti javnog prometa obuhvaćalo čak 25,38% predmeta.

Taj omjer daje nam pravo da zaključimo o okolnosti procesa individualizacije kazne, kako s obzirom na promatrane predmete, tako zaključujući i na sve predmete u kojima je izrečena bezuvjetna kazna zatvora.

U promatranoj grupi predmeta na VSRH raspon kaznenih okvira kreće se ponovo u donjem segmentu zaprijećenih kazni, što se vidi i iz priloženog grafikona.

Kako se vidi iz priloženog grafikona, čak u 62% predmeta kazna se kretala u rasponu od 1 do 2 godine, što znači da je zasigurno primijenjen institut ublažavanja kazne ispod posebnog minimuma predviđenog u kaznenom djelu iz čl. 161. st. 2. KZ RH.

Kako je već istaknuto, takav uzak raspon iskorištenosti kaznenih okvira nužnim čini da se povede računa o sudskom načinu individualizacije kazne i utvrđivanju odlučnih činjenica važnih za samu individualizaciju kazne.

3.1.2. *Okolnosti kojima se sud rukovodio u postupku individualizacije kazne za kazneno djelo: teško djelo protiv sigurnosti javnog prometa (čl. 161. st. 2. KZ RH)*

U ciljanom razdoblju od 1993. do 1997. godine obrađeno je ukupno 50 osuđujućih presuda i iz tih su presuda analizirane utvrđene olakotne i otegotne okolnosti, i to prema izloženoj tablici (cjeloviti pregled vidi u prilogima 3.1.3. do 3.1.8.):

Obrazloženje okolnosti izbora vrste i mjere sankcije	Stupanje krivnje		Olakotne	1
			Otegotne	6
	Pobude iz kojih je kazneno djelo počinjeno		Olakotne	0
			Otegotne	0
	Jačina ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra		Olakotne	0
			Otegotne	14
	Okolnosti počinjena djela		Olakotne	25
			Otegotne	10
	Okolnosti počiniteljeva života prije djela		Olakotne	142
			Otegotne	13
	Okolnosti počiniteljeva života nakon počinjenja djela	Kajanje i priznanje	Olakotne	11
			Otegotne	0
			Olakotne	1
		Odnos prema oštećeniku	Otegotne	0
			Olakotne	0
Otegotne			0	
	Naknada štete	Olakotne	0	
		Otegotne	0	
Ostalo		Olakotne	34	
		Otegotne	0	

Niti to kazneno djelo nije iznimka od prije obrađenih, što se tiče broja okolnosti koje su sudovi utvrđivali u procesu individualizacije kazne. Ponovo se broj utvrđenih i olakotnih i otegotnih okolnosti po pojedinom spisu kreće oko pet ili točnije 5,14 okolnosti koje su sudu bile relevantne u tom procesu.

Prema omjeru olakotnih i otegotnih okolnosti, kod tog kaznenog djela znatno je manji broj utvrđenih otegotnih okolnosti i kreće se ispod jedne po pojedinom predmetu, ili točnije 0,86 okolnosti po pojedinom predmetu u prosjeku.

Što se tiče olakotnih okolnosti, koje od ukupno utvrđenih čine 83%, njihov je broj u prosjeku na jednu utvrđenu kaznu 4,28.

Dok je razumljivo da se kod tog kaznenog djela ne mogu očekivati posebno utvrđene okolnosti koje se odnose na pobude zbog kojih je kazneno djelo počinjeno, iznenađuje da su sudovi u samo jednom predmetu, i to kao olakotnu okolnost, tretirali odnos optuženika prema oštećeniku, dok ni u jednom slučaju nije utvrđena nikakva okolnost koja bi se odnosila na naknadu štete za počinjeno kazneno djelo. Taj podatak to je interesantniji ima li se u vidu da je kod čak 11 počinitelja tog kaznenog djela kao olakotna okolnost utvrđeno njihovo priznanje i izraženo kajanje zbog počinjenog djela. Međutim, to kajanje očigledno se nije odrazilo u odnosu prema oštećeniku ili htijenju da mu se nadoknadi šteta, iako je samo kazneno djelo rezultiralo trajnim gubitkom, tj. smrću nečijeg člana obitelji.

Ponovo je najveći broj utvrđenih okolnosti u vezi sa životom počinitelja kaznenog djela prije počinjenja kaznenog djela, i to ukupno 155 okolnosti, od čega su 142 okolnosti tretirane kao olakotne.

Prema strukturi tih olakotnih okolnosti ponovo valja uočiti da je čak 33 počinitelja izvršenjem tog kaznenog djela prvi put došlo u sukob sa zakonom. Istodobno kod 6 počinitelja utvrđen je specijalni povrat, a kod 2 počinitelja opći povrat. Zbroj tih brojki pokazuje da sudovi tu okolnost, objektivno lako utvrdivu prema izvodima iz KZ, u značajnom broju predmeta uopće nisu utvrđivali niti su je smatrali relevantnom za individualizaciju kazne.

Obiteljske prilike tretirane su samo kao olakotna okolnost i utvrđene su 42 puta u promatranoj grupi predmeta. Često su u istom predmetu utvrđivani različiti modaliteti obiteljskih prilika koje su se odrazile na odmjeravanje kazne.

Također, teško socijalno i ekonomsko stanje u najširem smislu riječi u raznim modalitetima utvrđeno je kroz 8 raznih oblika.

Kod tog kaznenog djela okolnost životne dobi prepoznata je kao jedna od olakotnih okolnosti u samo 2 slučaja. Devet počinitelja kaznenog djela bili su sudionici Domovinskog rata, što im je tretirano kao olakotna okolnost.

Uz tako utvrđene olakotne okolnosti, sudovi su utvrđivali i određeni broj otegotnih okolnosti. Dominantan broj njih odnosi se na jačinu ugroženog dobra te okolnosti počinjenja kaznenog djela. Brojnost i težina posljedica tretirana je posebnom otegotnom okolnošću u 12 predmeta, ali to se očito ipak nije značajnije odrazilo na individualizaciju kazne. Značajno je uočiti da niti jedna kazna u promatranoj grupi predmeta nije u rasponu koji bi počinjao s pet godina, već se sve kreću u rasponu ispod te granice.

3.1.3. Ublažavanje kazne ispod posebnog minimuma za teško djelo protiv sigurnosti javnog prometa (čl. 161. st. 2. KZ RH)

Iz tablice je uočljivo da je institut ublažavanja kazne za to kazneno djelo ispod minimalne tri godine bio primijenjen u čak 34 predmeta ili 68% obrađenih predmeta na VSRH.

Kazna ublažena 34 puta	Postojeće olakotne u zbroju	34
	Zakonska osnova	0
	Nove okolnosti	9
	Šteta nadoknađena	0
	Ostalo	0

Samo jedan od počinitelja bio je bitno smanjeno uračunljiv, ali ni njemu sud tu zakonsku osnovu za ublažavanje kazne nije posebno uzeo u obzir. U svim slučajevima primjene instituta ublažavanja kazne sudovi su se koristili mogućnošću fakultativnog, tzv. sudskog ublažavanja kazne. Naime, utvrđene

olakotne okolnosti odnosno neke nove okolnosti uzimali su u skladu sa zakonom temeljem za primjenu tog zakonskog instituta te su počiniteljima u 68% slučajeva od promatrane grupe predmeta izricali kaznu ispod posebnog minimuma.

3.1.4. Zaključno

Iako je za kazneno djelo pod nazivom: teško djelo protiv sigurnosti javnog prometa iz čl. 161. st. 2. KZ RH zakonodavac predvidio raspon kazni od tri do 15 godina, kazneni okviri kreću se u rasponu donjih granica. Kako je istaknuto, samo 16 ili 32% kazni zatvora izrečeno je u posebno propisanim okvirima uz to kazneno djelo. I za te je kazne uočljivo da se niti jedna ne kreće u rasponu od pet ili više godina.

Najveći broj kazni izrečen je primjenom odredaba o ublažavanju kazne, tj. ispod zakonom propisane minimalne 3 godine, i taj je broj predmeta čak 34 ili 68% promatrane grupe predmeta.

Iako je prema kaznenim okvirima propisanim zakonom riječ o naročito teškom kaznenom djelu, za koje je kod značajnog broja počinitelja utvrđen specijalni povrat ili prijašnja prekršajna kažnjavanost za prekršaje protiv sigurnosti javnog prometa (okolnost utvrđena 9 puta) te visok stupanj ugrožavanja i povrede zaštićenog dobra (u 14 navrata), kazne se ipak dominantno kreću u granicama ispod posebnog minimuma ili u preostalom malom broju predmeta tek nešto iznad posebnog minimuma.

Takvi podaci ponovo daju pravo da se zaključi kako sudovi i to kazneno djelo ne tretiraju tako teškim kakvu mu je težinu odredio zakonodavac propisujući kaznene okvira za teško djelo protiv sigurnosti javnog prometa (čl. 161. st. 2. KZ RH).

Takvo tretiranje težine ovog kaznenog djela imalo je svoj realni odraz i u kaznenoj reformi koja je uslijedila izmjenama kaznenog zakonodavstva te stupanjem na snagu Kaznenog zakona, koji je za to kazneno djelo smanjio kazneni okvir na maksimalnih 10 godina.

4. UMJESTO ZAKLJUČKA

Kod promatrana tri kaznena djela uočljivo je, iako je u svakom od njih povrijeđen tjelesni integritet čovjeka, da sudovi na drugačiji način prilaze odmjeravanju kazne, ovisno o tome je li riječ o ubojstvu ili o teškom djelu protiv sigurnosti javnog prometa odnosno razbojništvu.

Dok se kod kaznenog djela ubojstva podjednak omjer kazni kreće u granicama predviđenim uz normu kaznenog djela i ispod njih, kod druga dva kaznena

djela znatno je veći broj slučajeva kada sudovi primjenjuju odredbe o ublažavanju kazne ispod posebnog minimuma.

Ublažavanje kazne ispod posebnog minimuma za kazneno djelo ubojstva tipično je za slučajeve kada postoje okolnosti koje sam zakonodavac utvrđuje kao moguću osnovu ublažavanja kazne. U odnosu prema druga dva kaznena djela, institut ublažavanja kazne dominantno je rezultat fakultativnog, tzv. sudskog ublažavanja kazne. Sudovi su se odlučivali za taj oblik ublažavanja kazne čak i u slučajevima kada su utvrdili specijalni povrat kod počinitelja odnosno postojanje nekih drugih naročito teških okolnosti kaznenog djela.

S obzirom na kaznene okvire u granicama propisanim za određeno kazneno djelo, ponovo treba razlikovati je li riječ o ubojstvu ili nekom drugom kaznenom djelu.

Dok je za ubojstvo postojala makar relativna iskorištenost zakonom propisanih kaznenih okvira, za druga dva promatrana kaznena djela ta iskorištenost kretala se u donjim granicama zapriječene kazne.

Takav raspon kaznenih okvira donekle se može opravdati činjenicom utvrđenog znatno većeg broja olakotnih nego otegotnih okolnosti. Ističem da to samo relativno može biti razlog utvrđenom korištenju kaznenih okvira. Naime, u procesu individualizacije kazne sudovi se zadovoljavaju utvrđivanjem relativno malog broja okolnosti koje poslije razvrstavaju u kategorije olakotnih i otegotnih. Također, valja istaknuti da sudovi utvrđuju znatno veći broj olakotnih okolnosti nego otegotnih.

Unatoč takvom njihovom pristupu u individualizaciji kazne, uočljivo je da se kazne uglavnom kreću u donjim rasponima zapriječenih odnosno ispod granica posebnog minimuma.

To utvrđenje daje razloga za zaključivanje da kod sudova u tzv. sudskoj kaznenoj politici postoji izvjesno "tarifiranje" kazne za određeno kazneno djelo, koje "tarifiranje" ne korespondira sa zapriječenim kaznenim okvirima i kaznenom politikom kako ih je utvrdio zakonodavac.

O ispravnosti ili neispravnosti jedne, tj. sudske, ili druge, tj. zakonske kaznene politike moguće je polemizirati. No očito je da u Republici Hrvatskoj prepoznajemo relativno strogu ruku zakonodavca i relativno blagu ruku sudbene vlasti, koja se očigledno rukovodi načelima ograničenja kaznenopravne represije i njezinom svođenjem na minimum.

Takav pristup sudbene vlasti moguće je podvrgnuti kritici u situacijama kada sud u kaznenom postupku utvrđuje postojanje specijalnog povrata na strani optuženika ili neke druge naročito otežavajuće okolnosti kod počinitelja, a izrečena kazna se i tada kreće u granicama minimuma ili ispod njih.

Za izbjegavanje mogućih nesporazuma nalazim da bi u mogućoj predstojećoj reformi kaznenog zakonodavstva, koja bi "dirala" i kaznene okvire propisane uz pojedina kaznena djela, sudovima načelno trebalo ostaviti dosadašnje raspone zapriječenih kazni.

Međutim, u odnosu na mogućnost korištenja odredaba o ublažavanju kazne, kako se sada sudovi njima koriste, očigledno bi trebalo pokušati “pomiriti” zakonsku i sudsku politiku kažnjavanja.

Dosadašnje izmjene kaznenih okvira u ukupno promatranom periodu očito nisu dovele do značajnije promjene kaznene politike sudova kada je riječ o primjeni odredaba o ublažavanju kazne.

Izvršena analiza daje osnova za zaključak da sudovi daleko češće i lakše primjenjuju institut tzv. sudskog ublažavanja kazne, pa čak i u slučajevima kada postoje utvrđene izrijekom zakona predviđene osnove za ublažavanje kazne.

Da li takvo “pomirenje” postići, ne dirajući zakonske osnove ublažavanja kazni, kroz ograničenje primjene tzv. sudskog ublažavanja kazne, ako je riječ o specijalnom povratniku ili o utvrđenoj nekoj drugoj naročito teško otegotnoj okolnosti, ili to postići približavanjem odredbi kaznenog procesnog prava i materijalno-pravnih odredaba kako bi tzv. sudsko ublažavanje bilo moguće samo kod konzensualnih oblika presude, tj. u slučajevima kada optužena osoba priznaje počinjenje kaznenog djela (čime bi se postigla i izvjesnost u minimum kazne koju počinitelj koji poriče kazneno djelo može dobiti, ako ne postoje zakonske osnove ublažavanja), ili pak na “pomirenju” tih dviju kaznenih politika uopće ne treba raditi u situaciji kada je zakonodavac sam sucu kao nositelju jednog od segmenata vlasti dao pravo na izricanje kazne počinitelju kaznenog djela u ukupno mogućim granicama, pa i uz primjenu tzv. sudskog ublažavanja?

Odgovor na to pitanje stvar je političke odluke drugih, u kojoj im praksa primjene kaznenih okvira od strane sudova, objašnjena ogovarajućim znanstvenim tezama, mora biti valjan putokaz.

Summary

**THE PRESCRIBED PUNISHMENT AND SENTENCING POLICY OF COUNTY
COURTS IN THE REPUBLIC OF CROATIA
- murder, robbery, and grave criminal offences against traffic safety**

This paper discusses the issue of the judicial and legislative policy of punishing perpetrators of the criminal offences of murder, robbery and grave criminal offences against traffic safety in two observed periods, i.e. from 1992 to 1997, and from 1998 to 2002. To conduct the analysis related to these criminal offences, 277 finally completed cases were processed where the courts pronounced convicting judgements, and where these cases were pending second-instance decision before the Supreme Court of the Republic of Croatia. The author observes the prevalence of the criminal framework that operates within the lower limits of the provided punishment below the special minimum, with special regard to the procedure of courts when establishing mitigating and aggravating circumstances in the process of individualising the sanction imposed on an individual perpetrator of a criminal offence. Special attention has been devoted to the mitigation of punishment below the specially prescribed framework for an individual criminal offence, differentiating between the application of the legally prescribed institutes as grounds for the mitigation of punishment and the so-called discretionary mitigation of punishment by the court. The comprehensiveness of the conducted analysis may only be observed by inspecting the tables accompanying this paper. The author acknowledges the difference between the prescribed punishment and the sentencing policy.